

บทที่ 4

นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว (Tourist) เป็นองค์ประกอบหลักของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นผู้สร้างอุปสงค์ (Demand) คือ ความต้องการที่จะบริโภคสินค้าหรือใช้บริการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดอุปทาน (Supply) คือ สินค้าและบริการนำไปสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยสำคัญในการวัดความเจริญเติบโต หรือการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จึงต้องทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะได้วางแผนการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ให้มีศักยภาพในการให้บริการและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

1. ความหมายของนักท่องเที่ยว

โดยทั่วไปนักท่องเที่ยว จะหมายถึงผู้ที่เดินทางเพื่อความรื่นรมย์ สนุกสนาน เพลิดเพลินและพักผ่อน ซึ่งเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมวลมนุษย์ที่มีมาแต่อดีตกาลและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อปี ค.ศ. 1937 องค์การสันนิบาตประชาชาติ (League of Nation : L.O.N.) ได้พิจารณาบทนิยามของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบสถิตินักท่องเที่ยวระหว่างประเทศโดยให้ถือว่า

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ได้แก่ “บุคคลที่เดินทางอยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใด ที่มีใช้ถิ่นที่พำนักอาศัยอยู่เป็นประจำ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง”

และได้ขยายความเพื่อให้เห็นว่าบุคคลใดเป็นนักท่องเที่ยว หรือบุคคลใดไม่เป็นนักท่องเที่ยว ดังนี้

บุคคลที่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่

- (1) ผู้เดินทางเพื่อความรื่นรมย์หรือเพื่อสุขภาพ
- (2) ผู้เดินทางไปประชุมหรือประกอบภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง

(3) ผู้เดินทางเพื่อทำธุรกิจบางอย่าง

(4) ผู้เดินทางมากับเรือเพลินตา (cruise) แม้ว่าจะแวะพักปลายทางน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

บุคคลที่ไม่นับเป็นนักท่องเที่ยว ได้แก่

(1) ผู้เดินทางมาเพื่อประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ที่มีรายได้ในประเทศนั้น โดยจะมีสัญญาไว้กับผู้ใดก่อนหรือไม่ก็ตาม

(2) ผู้เดินทางมาเพื่อตั้งถิ่นฐานถาวรในประเทศนั้น

(3) ผู้มีภูมิลำเนาอยู่ตามชายแดน ที่ข้ามพรมแดนไปทำงานนอกประเทศทุกวันทำงาน

(4) ผู้เดินทางไปเป็นนักเรียน นักศึกษา ที่พักอาศัยอยู่ในที่ที่จัดไว้เป็นหอพักนักเรียน นักศึกษา

(5) ผู้เดินทางผ่านโดยมิได้แวะลงมาจากพาหนะ แม้จะเป็นการเดินทางเข้าอาณาเขตของประเทศใดและเป็นเวลามากกว่า 24 ชั่วโมง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1950 สหพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization : I.U.T.O.) ได้พิจารณาบทนิยามของสันนิบาตประชาชาติใหม่ โดยตกลงให้นักเรียนนักศึกษาที่มาจากต่างประเทศ นับเป็นนักท่องเที่ยวด้วย เพราะค่าใช้จ่ายของนักเรียน นักศึกษาเหล่านั้น มาจากต่างประเทศ นอกจากนั้นยังพิจารณาให้ผู้เดินทางที่ตั้งใจมาเที่ยว ณ ประเทศหนึ่งและอยู่ไม่ถึง 24 ชั่วโมง นับเป็น "Excursionist" ซึ่งอาจเรียกในภาษาไทยว่า "นักทัศนาจร"

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สันนิบาตประชาชาติเลิกล้มไป มีองค์การสหประชาชาติ (United Nation :UN) เกิดขึ้นแทน ปี ค.ศ. 1963 ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Travel and Tourism) ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี ได้มีการพิจารณาบทนิยามเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว เสนอองค์การสหประชาชาติประกาศให้ทุกประเทศทั่วโลกใช้ในความหมายเดียวกันดังนี้

ผู้มาเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศที่ตนมิได้พักอาศัยอยู่เป็นประจำ ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่มิใช่ไปประกอบอาชีพเพื่อหารายได้

ผู้มาเยือน จึงหมายรวมถึงผู้เดินทาง 2 ประเภท คือ

นักท่องเที่ยว (Tourist) หรือนักท่องเที่ยวค้างคืน ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว ที่พักอยู่ในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และเดินทางมาเยือนเพื่อการพักผ่อน พักผ่อน ทักศึกษา ประกอบศาสนกิจ ร่วมการแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ และร่วมการประชุมสัมมนา

นักทัศนาจร (Excursionist) หรือนักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน ได้แก่ ผู้เดินทางมาเยือนชั่วคราว และอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

สำหรับประเทศไทย ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ได้กำหนดว่า

นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นที่อยู่โดยปกติของตน ไปยังท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์ที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

และนิยามศัพท์ทางการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในงานสถิติ ดังนี้

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Visitor) คือบุคคลที่มีได้มีที่พำนักถาวรในราชอาณาจักรไทย เดินทางเข้ามาเพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ การกีฬา การศาสนา การประชุมสัมมนา ติดต่อธุรกิจ หรือประกอบภาระกิจใด ๆ ทั้งนี้ต้องมีได้รับค่าจ้างในการประกอบภาระกิจนั้น จากผู้ใดในราชอาณาจักรไทย

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) คือนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน แต่ไม่เกิน 60 วัน

นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน (International Excursionist) คือ นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งโดยไม่ได้ค้างคืน

นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Visitor) คือบุคคลทุกสัญชาติที่มีที่พำนักถาวรอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งมีใช้ถิ่นที่อยู่ประจำ เพื่อการพักผ่อนเยี่ยมญาติมิตร ศึกษาหาความรู้ การกีฬา การศาสนา การประชุมสัมมนา ติดต่อธุรกิจหรือประกอบภาระกิจใด ๆ ทั้งนี้ต้องไม่ได้รับค่าจ้างในการประกอบภาระกิจนั้น ๆ จากผู้ใด ณ สถานที่แห่งนั้น

นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน(Domestic Tourist)คือนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไปพักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยในปัจจุบัน แต่ครั้งอย่างน้อย 1 คืน

นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน (Domestic Excursionist) คือนักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยในปัจจุบัน

2. ปัจจัยที่ทำให้เดินทางท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยว เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ในการแสวงหาความรื่นรมย์หรือความพึงพอใจให้กับตนเอง ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน ทั้งปัจจัยภายในตัวมนุษย์เองและปัจจัยภายนอก ดังนี้

2.1 ปัจจัยภายใน

ในทางจิตวิทยาเชื่อว่า มนุษย์ต่างมีความต้องการ (Need) หรือมีแรงจูงใจ (Motive) ผลักดันให้กระทำ หรือแสดงพฤติกรรม (Behaviour) เพื่อตอบสนองความต้องการหรือนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ ซึ่งตามทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ ตามหลักการของมาสโลว์ (Maslow) เชื่อว่ามนุษย์จะมีความต้องการในการแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ และจะมีการพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ โดยต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเสียก่อนแล้วจึงจะตอบสนองความต้องการขั้นอื่น ๆ ที่สูงขึ้น ดังนี้¹

- ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น ต้องการ อาหาร น้ำ อากาศ เป็นต้น
- ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Safety and Security needs) เป็นความต้องการเพื่อหลีกเลี่ยง หรือให้ห่างไกลจากอันตรายทั้งชีวิต และทรัพย์สิน รวมทั้งความเจ็บปวดทรมาน
- ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Love and Belonging needs) มนุษย์จะดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มีการรวมกลุ่ม เป็นสังคม จึงต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสังคม

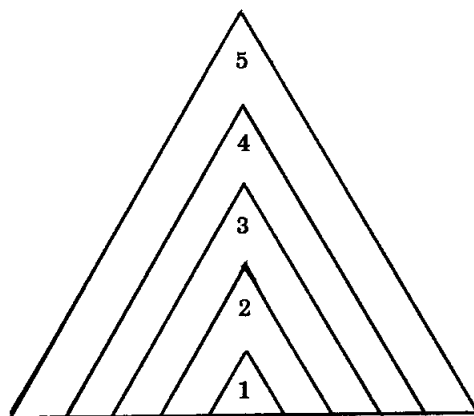
ขั้นที่ 4 ความต้องการยอมรับและยกย่อง (Esteem needs) เป็นความปรารถนาที่จะให้ ผู้อื่นยอมรับและยกย่องตน อาจเป็นชื่อเสียง เกียรติยศ ความรู้ความสามารถ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงการมีฐานะทางสังคม

ขั้นที่ 5 ความต้องการบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Self actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของบุคคลที่จะพยายามกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามความสามารถหรือศักยภาพของตน

มิลล์ (Mill) และมอร์ริสัน (Morrison) ² ได้จัดลำดับความต้องการตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) เป็น 2 ประเภท คือ

(1) ความต้องการทางกายภาพ (Physical needs) ได้แก่ความต้องการทางร่างกาย ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานระดับต่ำสุด

(2) ความต้องการด้านจิตใจ (Psychological needs) ได้แก่ ความต้องการในระดับที่สูงขึ้นไปจนถึงขั้นสูงสุด โดยมีความต้องการในระดับที่สูงกว่าครอบคลุมความต้องการในระดับที่ต่ำกว่า ความต้องการขั้นที่ 1-4 ล้วนเป็นความต้องการที่พัฒนาไปสู่การบรรลุถึงความต้องการตนเองอย่างแท้จริงในขั้นสุดท้าย ดังภาพ

ภาพที่ 1 แสดงการครอบคลุมลำดับขั้นของความ ต้องการ

มิลล์ (Mill) และมอร์ริสัน (Morrison) ยังได้นำเอาทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) มาใช้อธิบายเหตุแห่งการเดินทางท่องเที่ยวว่า การเดินทางท่องเที่ยวเป็นพฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยเกิดจากความต้องการและแรงจูงใจตามทฤษฎี ลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ ประกอบกับความต้องการที่จะได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจและการมองเห็นคุณค่าของความงาม จะก่อให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกันไป

การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ อาจสามารถตอบสนองความต้องการและแรงจูงใจทางด้านกายภาพหรือสรีระ ความสนุกสนานรื่นรมย์ การได้พบเห็นสิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำซากจำเจ ความตื่นเต้น ความพึงพอใจ ช่วยให้ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย และความเครียดของภาวะร่างกายและจิตใจ

ในขณะที่ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ด้วยการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอเพื่อหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วย การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ โดยมีจุดหมายปลายทางเพื่อรับบริการจากสถานฟื้นฟูดูแลสุขภาพโดยตรง หรือพักผ่อนในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ อาจสามารถตอบสนองได้ทางหนึ่ง

การแสดงออกถึงความรักความผูกพัน ความเป็นเจ้าของหรือมีส่วนร่วมในครอบครัว กลุ่มเพื่อน อาจทำได้ด้วยการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร ในขณะที่การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศาสนา ปฏิบัติศาสนกิจ หรือร่วมพิธีกรรมทางศาสนาเป็นการแสดงความมีส่วนร่วมในสถาบันที่สังคมยึดถือ ความเชื่อและความศรัทธาในศาสนายังสามารถตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัยและความมั่นคงทางใจด้วย

การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา ธุรกิจ ร่วมประชุมสัมมนา ชมการแข่งขันกีฬาในการแข่งขันครั้งสำคัญ การเดินทางไปต่างประเทศ หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ล้วนเป็นการเสริมสร้างเกียรติภูมิให้กับตนเอง แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีผลต่อความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นยอมรับและยกย่องเพื่อพัฒนาไปสู่การบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง

นอกเหนือจากความต้องการตามทฤษฎีของมาสโลว์แล้ว ความต้องการที่จะได้มาซึ่งความรู้ การมองเห็นคุณค่าและความงามของทรัพยากร นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้คนเดินทางท่องเที่ยวด้วย

2.2 ปัจจัยภายนอก

เป็นปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกที่จะช่วยให้สามารถไปสู่จุดหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ได้แก่

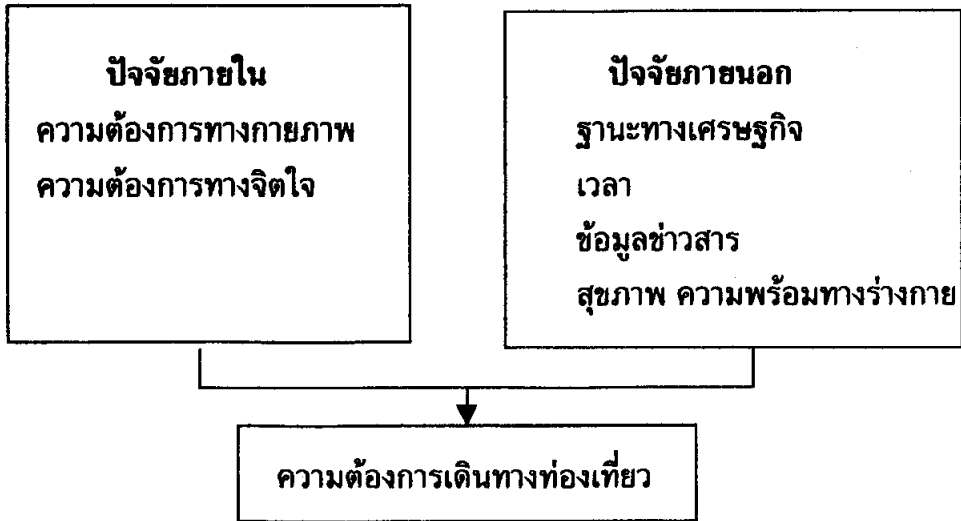
(1) **ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือศักยภาพทางการเงิน** เป็นสิ่งสนับสนุนที่สำคัญในการเดินทางท่องเที่ยว เพราะจะต้องมีค่าใช้จ่าย นับตั้งแต่ค่าพาหนะขนส่ง ที่พักแรม อาหาร สถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งของที่ระลึก หรือการซื้อบริการท่องเที่ยว

(2) **เวลา** ที่ปราศจากภาระกิจทั้งปวงคือเวลาว่าง (Leisure) ซึ่งจะต้องใช้ในการเดินทางท่องเที่ยว มีส่วนในการเลือก หรือกำหนด โปรแกรมท่องเที่ยว ซึ่งจะมีผลต่อจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว (Destination) หากมีเวลาน้อย อาจเลือกท่องเที่ยวแบบทัศนจรไม่พักค้างคืน ถ้ามีเวลามากจะมีโอกาสได้ท่องเที่ยวไปไกล ๆ ชมสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง โดยพักค้างคืนระหว่างการเดินทาง

(3) **ข้อมูลข่าวสาร** เป็นปัจจัยสนับสนุนสร้างแรงจูงใจให้เดินทางท่องเที่ยว และตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว (Destination) นักท่องเที่ยวอาจได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวได้ 2 ทาง คือ จากการอำนวยการข่าวสารของภาครัฐ และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ของภาคเอกชน ทางสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับ ไปสเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจเป็นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้เกิดภาพพจน์ (Image) และความมุ่งหวังที่จะได้สัมผัสกับบรรยากาศและการบริการนั้น ๆ ข้อมูลข่าวสารที่นักท่องเที่ยวจะได้รับอีกทางหนึ่งคือจากญาติมิตร เป็นการบอกต่อหรือเล่าขานถึงประสบการณ์ที่ได้ไปพบหรือสัมผัสในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อถือในข้อมูลนั้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่ตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยว หรือไม่เดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการได้รับการบอกต่อหรือเล่าขานจากญาติมิตร

(4) **สุขภาพ** ความพร้อมทางร่างกายจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง การเดินทางไปยังสถานที่ใด อาจใกล้หรือไกล หรือมีภูมิอากาศแตกต่างไปจากที่เคยชิน อาจเป็นปัญหาหรืออุปสรรคแก่ผู้เดินทางที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงหรือมีโรคประจำตัว ผู้ที่มีความพร้อมทางร่างกาย จะมีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง หรือมีข้อจำกัดทางร่างกายที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง

ปัจจัยที่ทำให้คนเดินทางท่องเที่ยวจึงเริ่มต้นที่ความต้องการของมนุษย์จะด้วยเพื่อการตอบสนองทางร่างกายหรือจิตใจก็ตาม ประกอบกับสิ่งสนับสนุนที่จำเป็นในการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือศักยภาพทางการเงิน เวลา ข้อมูลข่าวสาร และสุขภาพความพร้อมทางร่างกาย ที่เอื้อให้ความต้องการนั้นบรรลุถึงจุดหมายดังภาพ

แผนภูมิที่ 2 ปัจจัยที่ทำให้เดินทางท่องเที่ยว

เชิงอรรถ

¹ คณาจารย์ภาควิชาจิตวิทยา. จิตวิทยาทั่วไป : General Psychology.
พิมพ์ครั้งที่ 7. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2537. น.
249.

² Robert Christic Mill & Alastair M. Morrison, The Tourism System: An
Introduction Text. New Jersey : Prentice Hall, 1992. P.18 - 19